

Subjekty, normálnost a bezpečí v soudobém českém mediálním diskurzu o porodu

Eva Lehečková

Žďárek 30. 5. 2009

G. Lakoff – Ženy, oheň a nebezpečné věci

Obávám se, že z názvu této knihy bude mnoho čtenářů vyvozovat, že ženy, oheň a nebezpečné věci mají něco společného - třeba že ženy jsou ohnivé a nebezpečné. Většině feministek a feministů, s nimiž jsem o názvu mluvil, se právě z tohoto důvodu líbil, zatímco jiné se proti němu z téhož důvodu ohrazovali. Podobné vyvozování závěrů, tj. od podobnosti ke kategorizaci a k obecnosti, je naprosto běžné. Je založeno na našem porozumění tomu, co to znamená být ve stejné kategorii: věci jsou zařazeny do jedné kategorie na základě toho, co mají společného. Představa, že kategorie jsou definovány společnými vlastnostmi, není pouze naše každodenní "lidová teorie", jíž si vykládáme, co to jsou kategorie, ale stojí také u základů převládající odborné teorie, která nás provází už více než dva tisíce let.

Výpovědi

- 1: „Při normálním porodu by při intervenci do přirozeného průběhu měl existovat opodstatněný důvod.“ (Péče v průběhu normálního porodu – praktická příručka Světové zdravotnické organizace, 1996)
- 2: „V místních poměrech je dodnes téměř nemožné přivést v klidu na svět zdravé dítě. Při fyziologickém porodu jsou matka i dítě navzdory běžné praxi ve vyspělé Evropě často vystaveni invazivní péči ... tato péče je nejen drahá, ale mnohdy i škodlivá.“ (Respekt 20/08, 10. 5. 2008)
- 3: „Tato porodnice byla vedena dost zodpovědně. Ale podle mého názoru čtyři procenta císařských řezů, které se tu prováděly, je velmi málo.“ (Aperio 2/2007, s. 4)
- 4: Počet porodů císařským řezem v České republice: r. 1990 – 7,7 %; r. 2007 – 18,7 %. (Aperio 2/2007, s. 4)
- 5: Výsledky porodů v Centru porodní asistence, založeném a vedeném porodní asistentkou Inou May Gaskin, v letech 1970–2005: „1,7 % císařských řezů, 86 dětí v poloze koncem pánevním – z nich 91 % porozeno vaginálně a 9 % císařským řezem, 19 párů dvojčat, všechna porozena vaginálně.“ (Aperio 2/2006, s. 46)

Výpovědi

- 6: „Porod je fyziologický děj možná u 19leté rodičky, ale ne u ženy nad 30 let. Ve vyšším věku je již nutné počítat s vyšším rizikem komplikací.“ (Žena a Život 9/2008, 30. 4. 2008, s. 82)
- 7: „Neustále dnes slýcháme, co vše se může přihodit a jak jsou matka a dítě ohroženi na životě. Žena tak ztrácí důvěru ve vlastní schopnost přivést dítě na svět. Jako jediné východisko vidí pomoc přístrojů, léků a přítomnost lékařů. Zapomínáme přitom, že odjakživa byla připravená porodit své dítě sama.“ (Žena a Život, 9/2008, 30. 4. 2008, s. 82)
- 8: „ Také v porodním domě je to vlastně skoro jako doma, zatímco nemocnice se vyznačuje nepřátelskou a odlidštěnou atmosférou. Řešením pak bude přizpůsobit porodnické oddělení požadavkům přátelského ovzduší. V některých porodnicích už to umí. Až bude lékař vítat rodičku slovy „buďte u nás jako doma“, stane se porod v domácnosti historickým anachronismem.“ (Pražský deník, 4. 6. 2008)

Výpovědi

- 9: „Považuji je [domácí porody] za vrtoch rozmazlených žen a trestný čin neposkytnutí péče. ... ČR má nejlepší výsledky perinatální péče na světě i proto, že se u nás téměř nerodí doma.“ (Žena a Život 9/2008, 30. 4. 2008, s. 80)
- 10: „Rodička nemá zapojovat neokortex, racionální část mozku. Pro porod je nesmírně důležité znovuobjevit důležitost ticha (na ženu nemluvit), přítmí (světlo neokortex stimuluje) a soukromí.“ (Aperio 3/2007, s. 36)
- 11: „Důvodem je hluboká nejistota a nedůvěra v přirozené instinkty ženy. Porod je stres a i zkušený lékař je nervózní, aby něco nezanedbal. Je pro něj mimořádně těžké nedělat nic.“ (Respekt 20/08, 10. 5. 2008)

Otázka

Co se to tady děje?

O čem přesně a jak tu kdo promlouvá?

Subjekty

„Musíte být dvojjazyční – předávat intuitivní znalosti **jazykem srdce**, ale zároveň být také vyzbrojeni **vědeckými poznatky**. Do porodnice musíte jít se složkou s konkrétními články a na ty se odvolávat.“ Michel Odent

Subjekty

lékaři – (alternativní) porodní asistentky

Konflikt paradigmat:

- a) vědecké × naivní
- b) vědecké × vědecké

Charakteristika korpusu

- mediální diskurz:

G. Deleuze o vývoji společnosti kontroly: přesunul „těžiště normalizace ... myšlení a chování současného člověka“ do médií a konzumní kultury. - „Zmizel viditelný nátlak, podrobení je však o to účinnější“ (Barša 2005, s. 98).

- promlouvající subjekty:

a) lékaři (porodníci, gynekologové, neonatologové, pediatři, psychiatři); b) porodní asistentky, doly; c) OPS – Hnutí za aktivní mateřství, organizace Týden respektu k porodu; d) oficiální dokumenty (vyhlášky MZ, materiály WHO); e) psychologové; f) novináři; ale nikoli rodičky, pokud nepatří zároveň do předchozích kategorií

Normálnost

Lékařský

Fyziologický porod

Rodička = pacientka

Vybavit plod z matčiny dělohy

Alternativa

Alternativní

Přirozený porod

Rodička = savec

Porodit je normální

Alternativa

Foucault I – Řád a moc diskurzu

„Na místo ustavičného připomínání obecného postupu racionalizace je třeba analyzovat **specifické racionality** (Subjekt a moc: 199)“.

Zkoumání forem odporu proti moci „skrze antagonismus strategií“ (SM, 199) a pro porozumění tomu, co myslíme rozumností a legalitou, vyžaduje zvýšenou pozornost vůči dějům v oblasti nerozumu a ilegality.

Podstata hnutí odporu - nikoliv útok proti konkrétní instituci, ale proti technikám moci, proti tomu, jak se moc (**založená na vědění coby privilegující kompetenci a kvalifikaci a v účinku k němu opět navracená**) přiděluje a cirkuluje.

Foucault I – Procedury vylučování

1. Výpověď = nositel pravidelnosti, jednotka pravidelných událostí vypovídání.
„dříve než o ní můžeme říci, že je pravdivá nebo falešná, musí být „v pravdě““ (ŘD, 19) Dosáhne toho tak, že bude používat pouze prostředky přesně určeného typu.
2. Procedury
 - Vnější: zákazu, podílu a zavržení, **vůle po pravdě**
 - Vnitřní: komentáře, autora a **oboru/disciplíny**: „definuje samu sebe souborem předmětů, celkem metod, uceleným korpusem propozic, jež jsou považovány za pravé, jistou hrou pravidel a definic, technik a nástrojů. „...botaniku nebo medicínu ... vytvářejí stejně tak omyly jako pravdy“, galerie „vědeckých zrůdností“ (Řád diskurzu 17-18).

Doklad z korpusu

„Autoři tohoto výroku [o rizikovosti porodu] však také mluví pouze o porodech probíhajících v nemocnici, protože jiný porod než v nemocnici neviděli. Porod doma nikdy neviděli, nezažili, nikdy se o něj nezajímali, ani neznají statistické údaje. [...] Sice vědí, že porody doma existují (především v zemích západní Evropy), ale nevěří jim, ignorují je a distancují se od nich.“ Materiál Porodního domu U Čápa

Mechanismy vylučování z diskurzu

- Manifestace: medializované případy – hořovická kauza (říjen 2007; „Uvěřili, že když po nás jde policie, něco zlého jsme spáchat museli.“) a licence Porodního domu u Čápa (dosud)
- lékař – porodní asistentka – matka – dítě
- riziko - nepředvídatelnost, zodpovědnost, nesvéprávnost (četla – úplně blbá), neposkytnutí péče
- **bezpečí**

M. Foucault II – biopolitika moci

- = jeden z pólů, kolem něž se rozvíjí institucionální vykonávání moci nad životem, tj. série intervencí a regulativní kontroly populace.
- „...relativní ovládnutí života oddálilo některé hrozby smrti [epidemie, hladomory - EL]. V takto získaném *herním prostoru*, který ještě uspořádávají a rozšiřují, berou *moc* a *vědění* procesy života na vědomí a začínají je řídit a měnit. [...] fakt života již není tím nepřístupným základem, který se vyskytuje jen čas od času v nahodilosti smrti a v její osudovosti; částečně vstupuje do pole *kontroly vědění* a *intervence moci*.“

Epilog

„Model lékařsky vedeného porodu vyhovuje většině žen. Mají pocit, že jejich porod patří instituci a ne jim.“

„Ovšem pokud o tom, kde a jak rodí mladé ženy, rozhodují staří muži, něco je špatně.“

Literární noviny 14. 4. 2009

Literatura

- Barša, P. (2005): Nietzschevské osvícenství. In: P. Barša – J. Fulka, *Michel Foucault. Politika a estetika*. Praha: Dokořán, s. 9–102.
- Deleuze, G. (2003): Nový archivář. In: *Foucault*. Praha: Herrmann & synové, s. 11–38.
- Foucault, M. (1994): Řád diskursu. In: *Diskurs, autor, genealogie*. Praha: Nakladatelství Svoboda, s. 7–39.
- Foucault, M. (1999): Právo na smrt a moc nad životem. In: *Dějiny sexuality I. Vůle k vědě*. Praha: Herrmann & synové, s. 155–185.
- Foucault, M. (2002): *Archeologie vědě*. Praha: Herrmann & synové.
- Foucault, M. (2003): Subjekt a moc. In: *Myšlení vnějšku*. Praha: Herrmann & synové, s. 195–226.